2023

M.A.

4th Semester Examination

SANSKRIT

PAPER : SAN-403A & 403B

Full Marks : 40

Time : 2 hours

The figures in the right-hand margin indicate marks.

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.

Illustrate the answers wherever necessary.

Answer from *any* **one** Group.

GROUP—A

(LITERATURE)

Answer **all** questions.

(सर्वे प्रश्नाः संस्कृतभाषया देवनागरीलिप्या च समाधेयाः)

विभाग—क

1. यथेच्छं **प्रश्नद्वयं** समाधेयम् : 2×2=4

(क) गद्यसाहित्यस्य अनुपमनिदर्शनं किमस्ति ? 'हर्षचरितम्' - कस्य कृतिरस्ति ?

(ख) हर्षचरिते 'स्थाण्वीश्वरम्' कस्य राजधानी आसीत्? तस्य भ्राता कः?

(ग) हर्षस्य सेनापतिः कः? राज्यश्री कस्य पत्नी आसीत्?

2. **द्वयोः** व्याख्या कार्या : 4×2=8

(क) पातयति महापुरुषान् सममेव ब्रह्मनादरेणैव।
परिवर्तमान एकः कालः शैलानिवानन्तः।।

(ख) लोके हि लोहेभ्यः कठिनतराः खलु स्नेहमयाः
बन्धनपाशाः, यदाकृष्टाः तिर्यकश्चोऽपि एवमाचरन्ति।

(ग) विहग कुरु दृढं मनः स्वयं त्यज शुचमास्स्व विवेकवर्त्मानि।
सह कमलसरोजिनीश्रिया श्रयति सुमेरुशिरो विरोचनः।।

3. यथाभिमत**मेकः** प्रश्नः समाधेयः : 8×1=8

(क) बाणभट्टविरचितस्य हर्षचरितमिति गद्यकाव्यं कथाख्यायिका वेति विचार्यताम्।

(ख) हर्षवर्धनेन स्कन्धावारस्य या अवस्था दृष्टा सा यथायथमुपवर्ण्यताम्।

विभाग—ख

4. यथेच्छं **प्रश्नद्वयं** समाधेयम् : $2 \times 2 = 4$

(क) बुद्धचरितमहाकाव्ये कति सर्गाः सन्ति? पाठयांशसर्गस्य नाम किम्?

(ख) 'पृथग्जनस्य' – इति शब्दस्य कोऽर्थः?

(ग) 'संविग्नचेताः' – इत्यत्र कीदृशः समासः इति सविग्रहं प्रतिपादयतु।

5. **द्वयोः** व्याख्या कार्या : $4 \times 2 = 8$

(क) श्रुत्वा ततः स्त्रीजनवल्लभानां मनोज्ञभावं पुरकाननानाम्।
बहिः प्रयाणाय चकार बुद्धिमन्तर्गृहे नाग इवावरुद्धः।।

(ख) ततः प्रकीर्णोज्ज्वलपुष्पजालं विषक्तमाल्यं प्रचलतपताकम्।
मार्गं प्रपेदे सदृशानुयात्रश्चन्द्रः सनक्षत्र इवान्तरीक्षम्।।

(ग) निःश्वस्य दीर्घं स्वशिरः प्रकम्प्य तस्मिंश्च जीर्णे विनिवेश्य चक्षुः।
तां चैव दृष्ट्वा जनतां सहर्षां वाक्यं स संविग्न इदं जगाद।।

6. यथाभिमत**मेकः** प्रश्नः समाधेयः : $8 \times 1 = 8$

(क) बुद्धचरितमिति महाकाव्यस्य महाकाव्यत्वं विचार्यताम्।

(ख) बुद्धचरितमिति महाकाव्यस्य तृतीयसर्गमनुसृत्य सिद्धार्थं द्रष्टुकामानां वर्णनं कुरुत।

GROUP—B

(PHILOSOPHY)

Answer **all** questions.

(सर्वे प्रश्नाः संस्कृतभाषया देवनागरीलिप्या च समाधेयाः)

विभाग—क

1. यथेच्छं **प्रश्नद्वयं** समाधेयम् : $2\times2=4$

(क) न्यायमते अनुमानं किम्? कतिविधं तत्?

(ख) शब्दः कतिविधः?

(ग) आत्मनो लिङ्गानि कानि?

2. यथेच्छं **द्वयोः** व्याख्या कार्या : $4\times2=8$

(क) निर्देशे यथावचनं विग्रहः।

(ख) भिद्यमानस्य प्रत्यक्षज्ञानस्य नायं भिद्यते इति समानात्वान्नोक्तः।

(ग) गन्धरसरुपस्पर्शशब्दाः पृथिव्यादिगुणास्तदर्थाः।

3. यथानिर्देशं समाधेयम् : $8\times1=8$

(क) प्रमाणस्य प्रमाण्यसिद्धौ पूर्वपक्षमतं निरस्य भाष्यकारमतं प्रतिपाद्यताम्।

(अथवा)

(ख) प्रतिपदव्यावृत्तिपूर्वकं प्रत्यक्षलक्षणं संक्षेपेण निरूप्यताम्।

विभाग—ख

4. यथेच्छं **प्रश्नद्वयं** समाधेयम् : 2×2=4

(क) प्रशस्तपादमते कति द्रव्याणि ? कानि च तानि ?

(ख) विशेषः कुत्र वर्तते ?

(ग) प्रशस्तपादमते कतिविधं कर्म ? कानि च तानि ?

5. यथेच्छं **द्वयोः** टीका लेख्या : 4×2=8

(क) सामान्यम्

(ख) समवायः

(ग) पृथिव्यादीनां साधर्म्यम्

6. यथानिर्देशं समाधेयम् : 8×1=8

(क) प्रशस्तपादभाष्यस्य मङ्गलाचरणं किम् ? कन्दलीकारमते मङ्गलाचरणस्य मुख्यं फलं किम् ? – आलोच्यताम्।

(अथवा)

(ख) प्रशस्तपादभाष्यानुसारं पदार्थानां साधर्म्यमालोच्यताम्।

★ ★ ★